

ОДЗИВИ ЧИТАЛАЦА

Генерал-мајор СРЕДОЈЕ УРОШЕВИЋ

МИШЉЕЊЕ У ВЕЗИ СА ТРЕТИРАЊЕМ ПОЈМА „ОДБРАНА“

Војна теорија има задатак да фиксира већ стечена искуства у ратној пракси и да на бази утврђених искустава проналази и предвиђа даљи ток развјатка војне праксе. Она никако не сме да игнорише та праксом потврђена начела. Напротив, савремени војни теоретичари треба да наставе са даљим — тако да се изразим — „зиданем“ те теорије, да је својом научном анализом разних појава и догађаја обогате, приближе стварности и предаду пракси на употребу. Генерал Танасковић, у свом чланку под горњим насловом, који је изашао у „Војном делу“, бр. 4 за 1953 годину, по мом мишљењу, не води довољно рачуна о досадашњим искуствима и достигнућима војне теорије. Зато ћу се осврнути на његов чланак и изнети своје мишљење.

У уводу чланка, критикујући војне писце који дају „примат... туђој пракси и теорији“, аутор закључује: „Према томе, и основни задатак наших војних писаца се управо састоји у томе да, студирајући нашу праксу, стварају теорију, а не да неке апстрактно схваћене „наше услове“ калеме на инострану праксу и теорију⁽¹⁾. Држећи се тог свог закључка у уводу, он у даљој разради тврди да не постоје два вида одбране већ „да је одбрана као вид дејства јединствена“⁽²⁾. Сад се поставља питање: на бази какве студије наше праксе је створио овакву теорију (јер се то не види из његовог каснијег излагања), тј. који су то „наши услови“ на бази којих се може извести оваква теорија. У данашњем стадијуму развјатка, све армије, с обзиром на циљ који желе постићи, деле одбрану на два вида, облика, врсте, и сл. Та два вида (облика, врсте) се у разним армијама различито називају и на разне начине организују и изводе. Али, оно што је заједничко за све армије при тој подели, без обзира на термине које им дају, јесте то да се та подела врши на два дела, према томе дали се одбраном жели дати решење — отсудни бој или битка, или не. Ево неколико примера:

Немачко правило I део (ратна служба), издато 1933, а допуњено 1939 каже:

„Одбрана се може изводити као позициска одбрана (Verteidigung) или као узастопни отпор (Hinhaltender Widerstand).

¹⁾ Први став, стр. 19.

²⁾ Последњи став, стр. 19.

Циљ је позициске одбране да доведе напад противника до неуспеха. У ту сврху напад непријатеља се сачекује на одређеном земљишту, *које се држи до последњег* (курзив је мој у читавом чланку, сем тамо где је то посебно наглашено — С. У.).

Узастопни отпор има за циљ да се непријатељ задржи наносећи му што је могуће веће губитке, *недозвољавајући да дође до решења*. Зато се мора благовремено пре решења, извући испод непријатељског удара и уступити земљиште“.

Ратна служба армије САД — део операције, издата 15 јуна 1944 године, каже:

„Наша одбранбена начела предвиђају организацију главног одбраненог појаса који се мора држати *по сваку цену*

Акција успоравања обично се предузима кад јединица није спремна за борбу или је непријатељ надмоћнији у снагама. Циљ је ове борбе да се добије у времену *избегавајући примане решења*“.

У Општој ратној служби бивше Југословенске војске, издатој 1937 године, тач. 1253—1254, каже се:

„Циљ је одбране, да браниоцу омогући, да наслоном на земљиште и сопствена борбена средства, испољи што јачи отпор нападачу, да лопи његову живу снагу и његов нападни дух, па да у погодном тренутку и сам пређе у напад и избори победу, или да одбраном узетог земљишта реши неки други задатак као: добитак у времену, везивање непријатељских снага према извесном земљишном отсеку, итд.

Кад је одбрани циљ победа над непријатељем *онда се решење тражи* увек преласком у погодном тренутку у напад.

Ако одбрани није задатак победа над непријатељем већ неки други, као борба за добитак у времену ради стварања повољних услова за доцнији рад онда се *решење не тражи и не жели*, а борба се карактерише маневром по дубини и потребном упорношћу, све дотле док се задатак не изврши, односно док се одбраном не добије одређено време.“

Француско правило, издато 1950 године, каже:

„Према томе, дефанзивна борба може имати два облика:

а) Пружање отпора *без икакве помисли на повлачење* који по потреби може ићи и до жртвовања бранилаца; то је позициска одбрана (*la defense d'une position*);

б) Пружање ограниченог отпора, који се понавља на узастопним линијама, са циљем да се успори непријатељско надирање ометањем његових покрета, натерајући га на развијање пре времена, али *избегавајући тешњи додир* који би довео до неравне борбе. То је задржавајућа одбрана (*l' action retardatrice*).“

Слично овим гледиштима је и гледиште Совјетске армије.

Као што се види, све армије деле одбрану према томе да ли се тражи решење или не. Та подударност гледишта никако се не може узети као случајна, већ је она, свакако, резултат дугогодишњег ратног искуства. Међутим, аутор је теориски покушао да оспори то зајед-

ничко искуство и ратну праксу свих армија, па и наше, јер та пракса неминовно важи и за нашу Армију. По моме мишљењу, он није навео тако убедљиве аргументе којима би оборио оно што су по томе питању дале досадашња војна теорија и пракса. Досадашња ратна пракса све ово није оповргла, а бар засад нема индиција да ће их у најближој будућности моћи оповргнути.

У првом закључку аутор каже: „Сматрам да је одбрана као вид дејства јединствена и да је као такву не треба делити, нити јој давати још нека имена и називе, као на пример: „позициона“, „маневарска“, „задржавајућа“, „успоравајућа“, „за добитак у времену“, „отсудна“, „еластична“, „покретна“, итд.“³⁾ Ако бисмо пошли са оваквог становишта, онда бисмо дошли до још простијег решења, наиме, да постоји само борба, или, још даље, да постоји само рат који има јединствен циљ — победу. На тај начин, ми бисмо доиста упростили теорију ратне вештине, али би зато армија сама била принуђена да припрема и води рат како зна и уме, тј. скоро без икакве помоћи од дотадашњег искуства, израженог у теорији о рату.

Иако код нас још нису пречишћени термини, односно изрази за поједине категорије борбених дејстава, ипак мислим да ту нема неких нарочитих тешкоћа, без обзира што се у званичној и незваничној терминологији појављује чак и осам „имена и назива“ које је аутор навео у првом ставу на стр. 20. Уствари, код нас су се доскора третирали два вида одбране: позициона и маневарска. По најновијем пројекту ратне службе (који, истина, још није дефинитиван) одбрана може бити, „зависно од циља који жели да постигне“, отсудна и задржавајућа, а, с обзиром на своју „организацију и начин извођења“, она „може имати више позициски или покретни карактер“. То је све што се тиче „подела“ одбране. Истина, било је произвољних тумачења, нарочито у усменим дискусијама и разговорима а мање у писменим, али све са циљем да се нађе најадекватнији термин — израз за та два основна вида одбране, о којима је било речи.

Други ауторов закључак (у тач. 2) на стр. 20 . . . „да је циљ сваке одбране у суштини само један: *сломити напад непријатеља, очувати ударну моћ сопствених снага и на тај начин створити услове за прелаз у напад*“ (подвукао аутор), по моме мишљењу, води уопштавању ствари, свodeћи их на општи циљ и не удубљавајући се у њих, с обзиром на конкретне услове под којима се може водити одбрана. Мени изгледа да се свакој одбрани не може поставити као циљ „сломити напад непријатеља“ који би важио и за све услове и за сваку јединицу у оквиру армије, јер би то могло имати штетних последица у рату. Међутим, општи циљ одбране „сломити напад непријатеља“ барнилац може постићи: било давањем одлучног отпора (примањем решавајуће борбе) ради сламања напада непријатеља, било пружањем таквог отпора који неће довести до примања решавајуће борбе, све дотле док се за то не створе повољни услови. Имајући у виду крајњи циљ одбране, бранилац, зависно од услова под којима изводи одбрану,

³⁾ Тачка 1, на стр. 19, при дну.

поступа на један или на други начин, тежећи да у сваком случају до максимума обезбеди извршење општег циља одбране. Обратно, ако би бранилац увек, без обзира на услове под којима се брани, поставио себи за циљ да одлучним отпором сломи нападача, он би тада могао доћи у ситуацију да сам буде сломљен, а самим тим и да проигра свој крајњи циљ. Код аутора се не види како се долази до тог крајњег циља одбране, јер је то у његовој дефиницији доста апстрактно приказано. По мом мишљењу, било би правилније ако би се рекло да је циљ одбране: отсудним отпором задржати и разбити нападачево надирање или, у другом случају, што више задржавати непријатеља, по цени уступања земљишта по дубини, у циљу стварања што повољнијих услова за прелазак у напад.

Ни примери из нашег Народнослободилачког рата не иду у прилог наведене ауторове дефиниције одбране. Наиме, врло често нисмо тежили да сломимо напад непријатеља неком отсудном одбраном, већ да се еластично извучемо испод његовог удара; избегавајући решавајући бој, да би га на другом месту у повољнијим условима и по могућности изненада напали и тукли. Тамо где су се круто примењивале отсудне борбе било је често и неуспеха. Узмимо као пример нашу одбрану у Првој непријатељској офанзиви у рејону Чачак — Горњи Милановац — Ранковићево. Опијени успехом стварања велике слободне територије, ми смо мислили да је више нећамо лако изгубити. А када смо били нападнути, онда су наше јединице на том терену, по мом мишљењу, погрешиле што су се отсудно тукле. Да су се еластичније браниле и повукле се са комуникација, избегавајући одлучујуће борбе, оне би вероватно успеле да се и даље одрже и дејствују на том терену као и остале наше јединице у Јабланици, Топлици, на Космају, итд. Као што се види, наша пракса по том питању друкчије говори.

За вођење одбране по једном од наведених принципа (тј. да ли ће се одбрана изводити отсудно или не) може бити више метода. Због тога се не могу сложити ни са трећим ауторовим закључком: „Теорија о савременој одбрани већ је поприлично ушла у хорсокак, јер брка методе извођења одбранбених дејстава, који могу бити веома различити и компликовани, са појмом „одбрана“. По моме мишљењу, у теорији савремене одбране ови појмови су прилично рашишћени, тако да ту нема никакве збрке. Напротив, мени изгледа да аутор брка методе извођења одбранбених дејстава са појмом „отсудна одбрана“ и „задржавајућа одбрана“. Сваки од ових видова одбране има своје методе при извођењу, које се морају прилагођавати виду одбране, а никако да се видови одбране прилагођавају методама извођења, како то испада по ауторовом гледишту. И у организацији и у извођењу оба вида одбране може се применити веома много разних метода, а да опет остану та два карактеристична вида. Зато би требало допунити ауторову мисао изнету у његовом петом закључку на 20 страни: „Пре свега, у сваком виду дејства (напад — додај отсудна и задржавајућа — одбрана, повлачење) постоји низ тактичких поступака и комбинација које се преплићу, условљавају и допуњавају, дајући на тај начин

коначну целину и потпуну физиономију дотичног вида дејства.“ Само у том смислу може се рећи да нема „чистог метода — једног метода организације и извођења једне или друге одбране — а не онако како аутор каже да нема „чисте“ тзв. „позиционе, маневарске, задржавајуће, итд. одбране“. Ако савремена теорија о одбрани даје извесна начела и упутства за организацију и извођење сваког вида одбране, она тиме, уствари, фиксира само нека искуства из те области, не покушавајући да у том смислу даје рецепте за сваку ситуацију. Но, поред познавања тих принципа савремене теорије, који се заснивају на раније стеченим искуствима, команде морају — да би могле успешно руководити — да саображавају методiku организације одбране, а нарочито њено извођење, оној ситуацији у којој се одбрана организује и изводи. Оне морају да проналазе најбољи метод при организацији одбране и да је воде до постигнућа постављеног циља. У томе се огледа индивидуалност сваке команде, њена спрема и способност. Благодарје заједничком циљу, све те индивидуалности се повезују у једну целину која делује у истом правцу. Зато је улога савременог војног теоретичара да на бази драгоцених достигнућа, овде конкретно у области одбране, и развитка друштва и његових производних снага уопште, а посебно развитка ратне технике, истражује и предвиђа како ће тај развитак утицати на већ устаљена теориска начела за вођење одбране једног или другог вида, тј. како ће се све то одразити на метод организације и извођења одбранбених дејстава. Другим речима, савремени војни теоретичар треба да концентрише своје напоре у том правцу, а никако да се враћа уназад и да негира досадашња достигнућа.

По моме мишљењу, треба тражити и давати одговор на питања: како организовати и изводити отсудну одбрану и како организовати и изводити задржавајућу одбрану, јер ће војна теорија само на тај начин помоћи будућој ратној пракси и бити јој од користи.

Исто тако, не могу се сложити ни са ауторовим гледиштем које је изнето под тач. б) на стр. 21, наиме, да посебни видови одбране немају своје посебне карактеристике. Он је навео само четири карактеристике маневарске одбране, иако их има још више, и то таквих које не одговарају отсудној одбрани, као што су очигледне разлике у постројавању борбеног поретка, у организацији везе, у организацији позадине, у односу снага, итд.

Да би и ратном праксом потврдио своју тврдњу: да је одбрана јединствена, тј. да је теориски не треба делити на више видова, аутор је изнео један пример из нашег Народноослободилачког рата и један из Другог светског рата. Ја ћу се посебно задржати на примеру из нашег рата, пошто аутор своју тврдњу заснива првенствено на нашим искуствима.

1) По мом мишљењу, сам пример не даје тако потпуну слику организације одбране да би се на основу ње са сигурношћу могло судити о правом виду те одбране. У примеру нема података о томе како је свака од јединица на свом сектору организовала одбрану; да ли је и какво запречавање извршила, је ли икакву технику имала;

је ли имала и каквих резерви и где су се оне налазиле, да ли је веза била организована, итд.

2) Док аутор на страни 23 у трећем пасусу одоздо износи да су 3 марта „довучене наше нове снаге и извршен успешан противудар“, дотле на страни 24 под г), супротно томе, каже се „да су противудар извршиле исте наше јединице које су изводиле одбранбена дејства“. Ова друга тврдња у закључцима оправдава ауторову поставку, али се у стварности друкчије одиграло, наиме, онако како је он рекао на 23 страни, тј. да су свеже снаге извршиле противудар и потерале Немце према Г. Вакуфу и Бугојну.

3) Не могу се у целини сложити ни са закључцима који су изведени на основу анализе наведеног примера. Пре свега, аутор приказује ту одбрану као неки конгломерат свега и свачега, а при оцени и доношењу закључака није пошао од тога шта је Врховни штаб хтео да постигне том одбраном. Он каже: „У циљу извршења предвиђеног плана, Врховни штаб је донео одлуку о извођењу одбране на правцу: Бугојно — Г. Вакуф — Прозор, са циљем да се не дозволи продор непријатеља у Прозорску котлину“⁴⁾. Да је само од тога пошао, аутор би свакако одмах дошао до закључка да су наше јединице имале задатак да воде отсудну одбрану. А оно чиме се аутор бави у својим закључцима није ништа друго него метод — начин на који су јединице извршавале ту отсудну одбрану.

Једна изведена одбрана (као што је горња) не карактерише се, теориски, по томе како је припремана и извођена, већ по томе да ли се бранилац отсудно бранио, тј. да ли је примао решавајућу борбу или није. Зар се може примити ауторово гледиште по коме би одбрана која је 12 дана извођена на дубини од 20 км одговарала тзв. „маневарској одбрани“⁵⁾. То би уствари значило да би јединице у тој одбрани у року од 12 дана просечно пуштале нападачу по 1,6 км терена дневно, а то, по мом мишљењу, никако нису карактеристике маневарске одбране. Поред тога, он неуспешно покушава да сравњује наше јединице са јединицама и формацијама савременог састава и долази до закључка „да су јединице, које су ту одбрану изводиле до извршења противудара, биле слабије од корпуса савременог састава“⁶⁾. А због тога што је поменуто дубину (20 км) бранило више од дивизије, а мање од корпуса, он закључује: „То значи да ова дубина никако не би одговарала ни за чисту маневарску ни за позициону одбрану“⁶⁾. Најзад, по моме мишљењу, аутор није правилно пришао студији овога примера одбране, јер не види задатак јединица које су браниле рањенике (то је био део операције, познат под именом „битка за рањенике“). А кад у самом почетку није пошао правим путем, он касније тежи да све поступке јединица подведе под неке теориске норме и принципе, нарочито у погледу браниоца, док рад нападача занемарује и не разматра детаљно. Да је и нападача разматрао детаљније, он би

⁴⁾ Четврти став, на стр. 22.

⁵⁾ Види став под б) на стр. 23.

⁶⁾ Први став, на стр. 24.

одмах дошао до закључка да су према јачини и саставу непријатеља биле одређене и наше снаге и да су оне, као такве, биле у стању да се са њим ухвате у коштац, без обзира на организацију и формацију и једних и других.

Према томе, ја сматрам

1) да одбрану, зависно од тога да ли се жели — или тражи решење или не, треба делити на две врсте — вида (назив није важан);

2) да нашу стваралачку активност треба усмеравати у правцу развијања метода, односно начина организације и извођења сваког посебног од ова два вида одбране;

3) да се морају поштовати и користити извесна искуства која су теориски формулисана у виду принципа који важе за све армије, па према томе и за нашу и

4) да приликом примене тих принципа треба првенствено сагледати себе — своју армију и стваралачки их примењивати, с обзиром на околности и специфичности наше земље и наше Армије.

Мала војна библиотека

Војноиздавачког завода „Војно дело“

дала је у штампу:

Рад и организација позадине ратних јединица
од групе наставника ВВА ЈНА

Ускрана, сирев и осветљење

од потпуковника Вукашина Илића

Артиљерија у савременом боју

од групе наставника ВВА ЈНА

Сва ова дела ће врло добро послужити свима официрима који се припремају за претстојеће испите.

Војне пошће и појединци требало би да јаве колики им је број књига пошребан да би „Војно дело“ могло да одреди шираж. Новац не треба слаћи.